

פרפראות בפרשה

לעילוי נשמת
הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

כסליו התשפ"ה

פרשת ויצא

עלון פרפראות בפרשה וחיידושי תורה מ'א' ועד ת' על פרשת השבוע עניינא דיומא ממפרשי ומדרשי חז"ל
התשובות מסודרות לפי סדר א-ב

בפרשת 148 פסוקים = אס הנגים, חלום נבואה
מושיבי עקרת הבית אס הנגים שמחה הללויה (תהלים קיג ט)

אברהם תקן תפלת שחרית, שנאמר: "וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם", ואין "עמידה" אלא תפלה, שנאמר: "ויעמד פינחס ויפלה". יצחק תקן תפלת מנחה, שנאמר "ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב", ואין "שיחה" אלא תפלה, שנאמר "תפלה לעני כי יעטף ולפני ה' ישפך שיחו". יעקב תקן תפלת ערבית, שנאמר: "ויפגע במקום וילן שם", ואין "פגיעה" אלא תפלה, "ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע ביי" (ברכות כו ב). ויצא יעקב מבאר ס"ת רבא, כיון שעסק בהוויות דאביי ורבא. ויצא יעקב מבאר שבע ר"ת וימש, כיון שבא לחרון מיד וימש השף. ויפגע במקום אמר יעקב זקני תיקן תפילת שחרית, אבי תיקן תפילת מנחה, אני אתקן תפילת ערבית, אם תראה לי השכינה והמלאכים או אדע שתפילתי מקובלת ואני מן אבות העולם, מיד והנה י-הנה נצב עליו. (רבינו אפרים) ויצא יעקב מבאר ס"ת אבר, יעקב מבאר שבע ס"ת ערב, רמוז בזה שיעקב תיקן תפלת ערבית כנגד אברהם ופדרים שהיו מקריבים לאחור קרבן התמיד של בין הערבים. (הת"ס)

בשמותיהם של האבות ניתן למצוא רמז ל-3 התפילות שהם תיקנו: האות השנייה בשמו של כל אחד מהאבות רומזת לזמנה של התפילה המיוחדת לו: אברהם - בוקר, יצחק - צהריים, יעקב - ערב. (מנורת המאור)

ויפגע במקום וילן שם פי בא השמש וישקח מאבני המקום וישם מראשותיו וישכב במקום ההוא. (כח יא) ג' פעמים נאמר בפסוק מקום. א"ר שמואל בר נחמן כנגד ג' פעמים שהיום משתנה: בערבית צריך אדם לומר יהי רצון מלפניך ה' אלטי שתוציאני מאפלה לאורה. בשחרית צריך לומר מודה אני לפניך ה' אלטי שהוצאתני מאפלה לאורה. במנחה צריך אדם לומר יהי רצון מלפניך ה' אלטי ששכשם שזפיתני לראות חמה בנריחתה כך תזכני לראותה בשקיעתה. (ב"ר סח) א"נ ג' פעמים כתיב מקום בפסוק רמז לג' רגלים שיעלו בניו למקום ההוא. (בעה"ט)

וייקץ יעקב משנתו ויאמר (כח טז) ס"ת צבור, לומר אין תפלתו של אדם נשמעת אלא עם הצבור. (ברכות ו.) תפלת צבור אינה חוזרת ריקם (שם ה.) עוד כאן רמז שבמקום הזה יעלו צבור לרגל. ועוד הראהו היאך התפילה עולה ואין שטן יכול כי אין לו רשות נגד תפילת הרבים. (רבינו אפרים) זהו אכן יש י-הנה במקום הזה. עשרה - קדמה שכינה ואתיא. א-להים נצב בעדת אל (תהלים פב א) עדה במלוי עיני דלת"ת ה"א בגימטריא עשר. (570) (הרוקח) ואיתא (תענית ה.) אין תפלתו של אדם נשמעת אלא אם מן משים נפשו בכפו וכו' כאן בפיחיד, כאן בצבור. פרש"י - בצבור תפלתם נשמעת ואע"פ שאין לב כולם שלם. ביחיד אינו אלא א"כ לבו מכוון. שהרי לענין התפלה נאמר כאן אין זה פי אם בית א-להים. (פענח רזא) הוא בית המקדש שהוא שער לעולות משם התפלות ונקרבנות לשמים.

מהפסוק והנה י-הנה נצב עליו עד וייקץ יעקב משנתו יש את כל אותיות אלפא ביתא מלבד אותיות טטן פ'י. כי טטן אף בורח מתפלות ישראל וכתוב אף א-להים פי הולך הוא יחיד לשתן לו דייקא כשהוא ביחיד. הרי השטן אף אינו עם הצבור לכן וייקץ יעקב משנתו ויאמר (כח טז) ס"ת צבור. אכן יש י-הנה במקום הזה במקום הצבור השכינה עמהם. (אמרי נועם) עונה בגימטריא סמא"ל (131) דאינו שולט במי שהוא עניו. והנה בתהלים שיר המעלות לדוד י-הנה לא גבה לבי הינו מזמור קל"א בגימטריא סמא"ל דאינו שולט בו. והנה י-הנה נצב עליו ר"ת עניו. וס"ת גימטריא חי. רמז דלהיותו עניו היה מרכבה לשכינה ואינו שולט שטן ואף. דעל ידי הענוה מתבטלות כל גזרות רעות וחי. (חומת אנך)

יעקב אותיות יבקע לרמוז שהאוחז במדת הענוה בחינת יעקב יש בכחו לבקוע ריקיעים בתפלתו, וביום שבת קודש שנשלם אז השם יעקב כידוע - ז' פעמים הויה בגימטריא יעקב - נמתקים בו כל הגבורות בחסדים ורחמים. וז"ל ויצא יעקב מבאר שבע, בש"ק שנקרא באר שב"ע, השם יעקב משיג שלימות, ואז מסוגל לבקוע ריקיעים ולבטל הדינים, וילך תרנה החרון אף חלף והלך לו. (אהבת שלום)

ויאהב יעקב את רחל ויאמר אעבדה שבע שנים ברמל במה תקטנה. (כט יח) ראה כי שם יעקב ורחל ישאו יחד כי יכלו ז'. היינו יעקב ורחל מתחלקים בשבע. (חומת אנך) יעקב = 182 = 7/26, רחל = 238 = 7/34. יעקב + רחל = 420 = 7: 60. רומז לששים ריבוא נשמות קדושות של עם ישראל.

ישראל ר"ת יש שישים ריבוא אותיות לתורה.

וישכב במקום ההוא (כח יא) רבי יהודה ורבי נתן, רבי יהודה אמר פאן ישכב אכל פל ארבע עשרה שנה שנה שנה טמון בבית עבר לא שוב. ורבי נתן אמר פאן ישכב, אכל פל עשרים שנה שעמד בביתו של לכן לא שוב, ומה הנה אומר, רבי יהושע פן לוי אמר תמש עשרה שיר המעלות לפספסר תהלים, מאי טעמיה (תהלים קכד, א): שיר המעלות לדוד לולי ה' שנה לנו יאמר נא ישראל, ישאל סבא. רבי שמואל בר נחמן אמר פל ספר תהלים הנה אומר, מה טעם (תהלים כב, ד): ואתה קדוש יושב תהלות ישראל, ישאל סבא. (ב"ר סח) בראשית ר"ת יעקב אמר תהלים בעת שהיה רועה. (אגרא דכלה בראשית יא) ויצא יעקב מבאר שבע ס"ת ארבע לומר שסוף יציאתו זאת לישא ד' נשים. ואותיות ארבע לא כסדרן, לומר בערבוב נשאן, רחל שהיתה ראויה לו איחרה לו לקוחיה, אח"כ השפחות בהיפוך, תחלה שפחת רחל הנשואה באחרונה ואח"כ שפחת לאה הנשואה ראשונה. (פענח רזא)

איתא במדרש (שמות רבה פרשה ב) 'מעולם לא זזה שכינה מכותל המערבי של בית המקדש', ואמרו עוד: 'הנה זה עומד אחר כתלינו, אחר כותל המערבי של בית המקדש, שנשבע לו הקדוש ברוך הוא שאינו חרב לעולם'. ואיתא בזה (שמות דף ה) אמר רבי יהודה, מעולם לא זזה שכינתא מכותלי דמערבא דבי מקדשא, דכתיב (שה"ש ב ט) הנה זה עומד אחר כתלנו, והוא ראש אמנה לכל עלמא. (עבד המלך)

מה הטעם שהיה טמון בבית עבר דווקא ארבע עשרה שנה? אלא לפי שיצחק בירך אותו (כו כב) הקל קול יעקב ונתנים ידי עשו. י"ד בגמטריא ארבע עשרה. ויצחק בירך את עשו (כו ז) והנה פאשר תריד ופרקת עלו מעל צנאך נמצא שלימוד התורה מגינה מפני עשיו, י"ד כנגד י"ד. א"נ יעקב הבין שלבן לא יסכים לתת לו את בנותיו אלא עבור שבע שנות עבודה לפחות עבור כל בת, ועל כן למד תורה במשך זמן כזה שיהיה כנגד הזמן בו ישהה בבית לבן.

ותאמר לאה בגד [בא גד] ותקרא את שמו גד. (ל יא) מה כוונתה במילה "בגד"? ראתה לאה שיהיה לו מזל שהוא עתיד ליטול חלק בארץ לפני כולם ולכן קראה שמו גד. תרגום יונתן – ונאמרת לאה אָתָּא מְזַלָּא טְבָא בְרַם בְּנֵי עֲתִידִין לְמִירוֹת אַחְסִנְתָּהוֹן בְּקַדְמִיתָא מְעַבְרָא לְיַרְדְּנָא וְקִרְתָּ שְׁמִיָּה גְד. חז"ל דרשו שגד נולד מהול. דגד לשון קציצה וכריתה הוא כמו (דניאל ד יא) **גְּדוֹ אֵילָנָא** ופ"י בא חתוך כלומ' שנולד מהול. (בעה"ט) והנה, לפניו היו תשעה אנשים שנימולו, והם: אברהם, יצחק, יעקב, ראובן, שמעון, לוי, יהודה, דן, ונפתלי. והמילה בג"ד בגימטרייה שווה למספר תשע. (רבינו בחיי) כתב הספורנו – ונכתב בגד מלה אחת כי היה ההריון לה בוגד כמו אכזב שפסק ההריון ממנה אחר שהתחיל כענין (איוב ו טו) **אָחִי בְּגָדוֹ כְּמוֹ נָחַל**. כתב רבי חיים פלאג'י – וביום י' לחודש (חשוון) שנולד גד כמו שכתוב שם, יהיה היום הזה למזל טוב לכל העושה דבר, וביום טובה יהיה טוב כי זכות גד חופף עליו כל היום ההוא, וכן **כל חודש כסליו כי מזלו גד יהיה מוצלח להרים מזלו לכל עסקיו וכל ענייניו בעזרתו יתברך שמו**. (מועד לכל חי סימן כו)

שאלות

- א. ראייה בפרשה דבני בנים הרי הם כבנים.
- א. **ויקח מאבני המקום וישם מראשתי וישכב במקום ההוא.** (כא יח) פרש"י – לשון מעוט: באותו מקום שכב, אָכַל אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנִים שֶׁשָּׁמַשׁ בְּבֵית עֶבֶר לֹא שָׁכַב בְּלֵילָה, שֶׁהָיָה עוֹסֵק בַּתּוֹרָה. לכאורה איך יתכן שלא ישן ארבע עשרה שנים, דאיתא (שבועות כה.) האומר שבועה שלא אישן שלשה ימים מלקין אותו וישן לאלתר. פרש"י – משום שבועת שוא דדבר שא"א הוא. וכל שכן ארבע עשרה שנים.
- ב. **והאָבִן הַזֹּאת אֲשֶׁר שָׁמְתִי מִצְבָּה יְהִיָּה בֵּית אֱ-לֹהִים** (כח כב) פירש המלבי"ם – שיהיה מקום מוכן להשראת השכינה לעולם. לכאורה כיצד עשה יעקב מזבח מן האבנים ששם מראשותיו, וק"ל (זבחים קטז ב) מה מזבח שלא נשתמש בו הדיוט, אף עצים ואש שלא נשתמש בהן הדיוט. כלי שנשתמש בו הדיוט לא ישתמש בו גבוה.
- ב. שמות בני לבן אשר נולדו לו בשנה הרביעית לשבת יעקב בבית לבן בזכות יעקב.
- ג. **ויעש יעקב כן וימלא שבע זאת ויתן לו את רחל בתו לו לאשה.** (כט כח) כיצד יעקב אבינו נשא שתי אחיות בחייהן והרי האבות קיימו את כל התורה כולה.
- ד. **ותהר עוד ותלד בן ותאמר הפעם אודה את י-הוה על כן קראה שמו יהודה ותעמד מלדת.** (כט לה) מה הטעם שדווקא עכשיו הודתה וברכה את ה'.
ה. **ותאמר הנה אמותי בלהה בא אליה ותלד על ברכי ואבנה גם אנכי ממנה.** (ל ג) לכאורה איזה שייכות יש שתיבנה אישה אחת מחברתה.
ו. ראייה בפרשה למה שאומרים 'אזנים לכותל'.
- ז. **ויצל א-להים את מקנה אביכם ויתן לי.** (לא ט) לכאורה הול"ל 'אביכון', דלנקבות צריך לומר בנו"ן. וכן בפסוק (כט ט) **פי רעה הוא הול"ל היא.**
- ח. אם יתה א-להים עמדי ושמרני בדרך הנה אשר אנכי הולך ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבוש. (כח כ) מדוע ביקש **לחם לאכל ובגד ללבוש הול"ל לחם ובגד**, שהרי הלחם מיועד לאכול והבגד ללבוש.
- ט. **ויקח לו יעקב מקל לבנה לח וליו וערמונו ויפצל בהן פצלות לבנות מן השף הלבן אשר על המקלות.** (ל לו) לכאורה קשה ממה שאומרים בהושענא רבה 'מיהם במקלות בשקתות המים', וכי יש לנו להזכיר רמאות של צדיק ח"ו. [וכן 'למען קדם שאת ברכה. הנשטם וילשמה חפה. יתחם במקלות בלשקות המים. לךמתה לתמר', וכן 'מקלות פיצל ברהטים בשקתות המים' דמוכיר זכות יעקב בזה].
- י. **ויצא יעקב מבאר שבע וילך תרנה.** (כח י) ת"ר שלשה קפצה להם הארץ אליעזר עבד אברהם ויעקב אבינו ואבישי בן צרויה. (סנהדרין צה ב). מה המרחק בין באר שבע לחרן אותו הלך יעקב ביום אחד.
כ. **ויאמר יעקב אל לבן הבה את אשתי פי מלאו ימי** (כא כט). בנות כמה היו התאומות רחל ולאה בשעה שיעקב התחתן אתם.
ל. **עם אשר תמצא את אלהיך לא יחיה** (לא לב) פרש"י – ומאומה קללה מתה רחל בדרך. באיזה גיל נפטרה רחל אמנו ע"ה.
מ. **והנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך והשבתיה אל האדמה הזאת** (כח טו) מה הטעם דכתיב **אל האדמה הזאת** ולא כתיב **אל הארץ הזאת**.
מ. וינהג את פל מקנהו ואת פל רכשו אשר רכש מקנהו קנינו אשר רכש בפדן ארם **לבוא אל יצחק אביו ארצה כנען**. (לא יח) מה הטעם שלא הזכיר את רבקה אמו שהיתה עדיין בחיים.
- נ. **ויהי בבקר והנה הוא לאה** (כט כה) פרש"י – אָכַל בְּלֵילָה לֹא הֵיטֵה לָאָה. לפי שפסוק יעקב סימנים לרחל, וכשראתה [רחל] שפמניסין לו לאה, אמרה: עכשו תפלם אחותי; עמדה ומסרה לה אותן סימנים. מה היו הסימנים שמסרה רחל ללאה, אותם מסר יעקב לרחל.
- ס. **ויצא יעקב מבאר שבע וילך תרנה.** (כח י) פרש"י – וְלָמָּה הַזְפִּיר יִצְחָק? אָלָּא מְגִיד שְׂיָצִיאֵת צְדִיק מִן הַמָּקוֹם עוֹשֶׂה רוּשָׁם. שְׁפָנִים שֶׁהַצְדִּיק בְּעִיר, הוּא הוֹדָה הוּא יוֹנֵה הוּא הַדְרָה. יָצָא מִשָּׁם, פָּנָה הוֹדָה פָּנָה זִוְיָה פָּנָה הַדְרָה. לכאורה הרי כשיצא יעקב מבאר שבע נשאר שם יצחק אביו שהיה צדיק כמותו. שם אשתו של לבן.
- פ. יעקב תקן תפלת ערבית, שְׁנָאָמַר: **ויפגע במקום וילן שם**, ואין "פגיעה" אלא תפלה, שְׁנָאָמַר: **ואתה אל תתפלל בעד העם הנה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי**. (ברכות כו ב) לכאורה קשה מהגמרא (חולין צא ב) **וילך תרנה** כי מטא לחרן אמר אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותי ואני לא התפללתי כד יהיב דעתיה למיהדר קפצה ליה ארעא מיד ויפגע במקום **כד צלי בעי למיהדר** [כאשר סיים שם להתפלל, רצה לחזור לחרן] אמר הקב"ה צדיק זה בא לבית מלוני ויפטר בלא לינה מיד בא השמש. משמע שהתפלל מבעוד יום ומסתמא היא תפילת מנחה שהרי היה בדעתו לחזור קודם השקיעה.
צ. **ותקרא את שמו יוסף לאמר יסף י-הוה לי בן אחר.** (ל כד) איתא בחז"ל (סדר עולם רבה פ"ב) כל השבטים נולדו בשבע שנים חוץ מבנימין כל אחד ואחד לשבעה חודשים. מה הטעם שהנולדים לשבעה חודשים חיים ולשמונה מתים.
- ק. אם תענה את בנתי ואם תקח נשים על בנתי אין איש עמנו ראה א-להים עד ביני ובינך. (לא נ) לכאורה הרי היו שם יעקב בניו ונשותיו, ובני לבן ואחיו.
ק. **ויאמר לו לבן אף עצמי ובשרי אתה וישב עמו חדש ימים.** (כט יד) מדוע לבן אמר **עצמי ובשרי** בכפל לשון, והוא היינו הך.
ר. **ותען רחל ולאה ותאמרנה לו העוד לבנו חלק ונתלה בבית אבינו.** (לא יד) **ותען** לשון יחיד **ותאמרנה** לו העוד לבנו לשון רבים. מה הטעם דלא כתיב ויענו רחל ולאה.
- ש. **ויאמר לבן ליעקב הכי אחי אתה ועבדמני תנם הגידה לי מה משפרתך.** (כט טו) לכאורה הרי לבן רשע גדול וחומד ממון אחרים, כדכתיב (כט יג) **ויחבק לו וינשק לו** פרש"י – פספור ממון הוא טעון, שְׁמָא זְהוּבִים הִבִּיא וְהִנֵּהם בְּחִיקוֹ, שְׁמָא מְרַגְלִיּוֹת הִבִּיא וְהִם פְּיֹו. ולא ייתכן שחמל על יעקב לפי שהיה עובדו חיים.
ת. **וישק יעקב לרחל וישא את קלו ויבך.** (כט יא) פרש"י – לפי שצפה ברוח הקדש שאינה נכנסת עמו לקבורה. מה הטעם שצפה דווקא עכשיו ברוח הקודש שאינה נכנסת עימו לקבורה.

תשובות

- א. **אֵלֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וְאֵלֵי יִצְחָק** (כח יג) מלמד דבני בנים הרי הם כבנים. וכל הברכות תלוין בזכות אברהם שהוא נתבשר תחלה בברכות, וליצחק נאמר (בראשית כו כד) **וְהָרְבִיתִי אֶת יִצְחָק בְּעֵבוֹר אַבְרָהָם עֲבָדֶי**. לפי שלאברהם וליצחק נאמר אָנִי הִנֵּה לָךְ נֹאמֵר **אֵלֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ**. (הרוקה, החוקני)*
- א. ראשי היה ישן ולא שינת קבע כדאמרינן (תענית יב ב) גַּם יָלָא גַּם, תִּיר וְלֹא תִיר. היינו מתנמנם. אמנם באותה הלילה פשט כל גופו על גבי הקרקע לישן כל הלילה שינת קבע. (ילקוט האזובי)
- ב. במת יחיד היא ואין להקפיד. (החוקני) **א"נ** יעקב אבינו לא שכב על האבנים ממש אלא עשאם מרזב, ולא מקרי תשימש לענין מעילה, ואם כן הוא הדין לענין שימוש גבוה בזה. (הח"ס ע"פ היות רענן) **א"נ** אם נעשה שינוי בדברי ההדיוט, מותר להשתמש בו לגבוה, והוא הדין באבנים ששכב עליהם יעקב אבינו שכידוע נעשו לאבן אחת. (שוהם ויקר על בעה"ט ע"פ חידושו של המג"א) **א"נ** מה שצדיק שכב עליו לא נקרא דבר הדיוט אלא דבר שבקדושה. (דף על דף בשם הגר"מ פיינשטיין)
- ב. בעור בכורו ומשנהו אלוה והשלישי מורש. ויתן ה' ללבן עושר וכבוד ובנים ובנות, ויפרוץ האיש מאוד מאוד בעבור יעקב. (ספר הישר)
- ג. שנתגייר כקטן שנולד דמי. (יבמות כב.) וי"א לאה ורחל משתי נשים היו, וגוי אין בניו מתייחסים אלא אחר האם, כדנפקא לן מ- **פי קסיר אַת בְּנֵךְ מֵאִתְרִי** (דברים ז ד), לכך הותרו דמי. (החוקני) **א"נ** ע"פ הדיבור הוא שנאמר (ל ב) **הַתַּחַת אֵלֵימ אֲנֹכִי** והוא התיר לי. (הומת אנך)*
- ד. דוד המלך ראתה שעתיד לצאת משבט יהודה וכל המלכים משבט יהודה הוא עתיד להודות לה' בספר תהלים. ולכן אמרה **הַפַּעַם אֲנִידָה אֶת יְהוָה**. תרגום יונתן - וְאִמְרַת הַדָּא זְמַנָּא אֲוִידִי קָדָם יְיָ דְמֵן בְּרִי דִין עָמִיד לְמִיפָק מִלְכִין וּמִינִידָה יַפּוּק דְוֹד מִלְפָּא דְעָמִיד לְאֲוִדִי קָדָם יְיָ. **א"נ** לפי שבשלושת החושים ראייה שמיעה משוש אין שום ברכה לא על מראה נאה ולא על קול נעים רק על הרגשת הריח יליף **מִפֶּל הַנְּשִׁמָּה תְהִלָּל יְהוָה** דבר שהנשמה נהנית כו' לכן בראובן שמורה על ראייה ושמעון על שמיעה ולוי על משוש אין ברכה רק ביהודה שכתוב (ישעיה א א) **וְהָרִיחוּ בִּירְאֵת יְהוָה** כתוב הודייה. (משך חכמה)*
- ה. ה' הוא אות של פריה ורביה. וסימנך (בראשית מז כג) **הָא לָכֶם זֶרַע**. לכל האימהות היה אות ה' בשמה חוץ מרחל. לכן סמכה להיבנות מבלהה שיש לה ב' ההי"ן שתחלוק לה אחת. כאשר קרה בשרה (שרי) שלא היה לה ולא באברהם (אברם) ה' בשם ונחלקה ל' שלה לב' ההי"ן. (פענח רזא)*
- ו. **וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב וַיִּקְרָא לְרַחֵל וּלְלֵאָה הַשְּׂדָה אֵל צֶאֱנוּ**. (לא ד) איתא (ברכות ח ב) **אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא**: בְּשִׁלְשָׁה דְבָרִים אֲוַהֵב אָנִי אֶת הַמַּדְיִים, כְּשִׁחְזַחְתִּין אֶת קַרְאָה וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב וַיִּקְרָא לְרַחֵל וּלְלֵאָה הַשְּׂדָה אֵל צֶאֱנוּ. פרש"י - **דאמרי אינשי אזנים לכותל**.
- ז. זכרים יורשים – שעל ידי ביאת יעקב לבית לבן נתברך כבנים זכרים, אם כן מקודם היו הבנות בגדר בנים לירש את רכושו וקניינו לולי יעקב, על כן אמר יעקב שה' הציל המקנה שהיה של אביהם בהיותם כבנים, ונתן ליעקב שלא יפסיד את ירושת נשיו מאביהן ע"י סיבת ברכתו שנתברך בכנים. ועתה לא יפסידו כלום שהיא ליעקב בעליהן את מה שהיו ראויין לירש. (יסוד אוהל מועד) וכן כתבו התוספות (בב"ב קטו) שבמקום שאשה נוטלת ירושה כזכר, כותב עליה הפסוק בלשון זכר. וכן בפסוק **פִּי רַעָה הוּא** לפי שדרך זכרים להיות רועים ולא נקבות, ורחל דעשתה מעשה זכרים שייך לשון זכר **הוּא בו'**. (פרדס יוסף)
- ח. חולה שיש לו לחם ואינו יכול לאכול – מה מועיל לו הלחם? וכן הבגד אין לו ערך אם בעליו 'קציר וְרָמִי בְעַרְסָה' חולה ומוטל במיטתו. לפיכך התפלל **לָחֶם לְאֶכֶל וּבִגְדִי לְלַבֵּשׁ** רצונו לומר פרנסה ובריאות. (אזנים לתורה) **א"נ** הב לי פרנסה באופן ההולם אותי לא בדרך של בזיון (מ.ש.ת.)*
- ט. טובתו של לבן נתכוון יעקב אבינו, שהיה לוקח מקלות לזו ופיצל בהם פצלות לבנות והיה קושר את האלים ועזים שלו וכן היה עוטר את צאן לבן בבגד פשתן כדי שלא יתרבו מהצאן של לבן (מושב זקנים) פרש"י - הָיוּ הַמְלָאכִים מְבִיאִין אוֹתָן מְעַדְרֵי הַמַּסּוֹר בְּיַד בְּנֵי לְבָן לְעַדְרֵי שְׂפִיד יַעֲקֹב (ב"ר עג.) יעקב לא רצה ליהנות מאותן היולדות אלא מהעקרות ועל ידי תיקון המקלות, ואנו מתפללים כמו שסייעת ליעקב אבינו ע"ה כן תרחם לכנסת ישראל שנקראת עקרה שנאמר (ישעיה נד א) **רַגְלֵי עֲקָרָה** (מנחת יהודה)*
- י. י"ז יום מרחק בין באר שבע לחרון, ובשתיים עשרה שעות הלכן יעקב. (החוקני)*
- כ. כ"א שנים היו רחל ולאה בשעה שיעקב התחתן איתם ותאומות היו והוא היה בן **פ"ד**. וכשבאתי אצלך היו ימי כמנין **מְלֵאוּ**. (ר אפרים) וכן כתב בסדר עולם רבא רבבי יוסי בן חלפתא דרחל ולאה היו תאומים ונשאו ליעקב בהיותם בנות כ"א. (ב.א.ה. דרשות) הִבָּה אֶת אִשְׁתִּי **פִּי מְלֵאוּ יָמֵי וְאָבֹאֶה אֲלֵיָהּ**. ר"ת עולה **פ"ד**. (פרפראות החכמה)
- ל. ל"ד שנים כמנין **לֹא יִתְיָה**, שבשנת י"ד היתה כשבא יעקב לחרון (כמו שהיתה רבקה כשנודמנה ליצחק - יבמות סא.) ו-**זָה לִי עֲשָׂרִים שָׁנָה בְּבִיתְךָ** וביציאתו משם מתה בדרך מפני קללת יעקב. (היינו בשנת ל"ד של רחל) (הרוקה) וי"א ל"ו שנים (סדר עולם רבה פ"ב) **רַחֵל גִּנְבָתָם אוֹתִיו גַּב מַת**, כי קללת חכם אפילו ע"ת היא באה. (רבנו אפרים)*
- מ. מת יעקב אבינו במצרים - לרמז שישוב כשהוא מת ממצרים להאדמה הזאת. (משך חכמה)
- מ. מחלה לו על כבודה – משום שאמרה (כו מה) **וַיִּשְׁלַחְתִּי וּלְקַחְתִּיךָ מִשָּׁם** וכל זמן שלא שלחה אליו הרי מחלה לו על כבודה, אבל יצחק אמר רק (כח ב) **וְקַח לְךָ מִשָּׁם אִשָּׁה**. ולכן לא מחל על כבודו ומפני כן הלך אל יצחק אביו. (משך חכמה)
- נ. נדה חלה והדלקת הנר, היו הסימנים שבסרה רחל ללאה כמו שמסרן יעקב לרחל. (דעת זקנים) **וַיִּשְׂק יַעֲקֹב לְרַחֵל בְּגִימָטְרִיא כְּמוֹ אִז מִסַּר לְרַחֵל ג'**
- ס. **סִימָנֶיךָ**. (ר"ת עולה פ"ד). (עם הכולל) (רבינו אפרים)*
- ס. סומא חשוב כמת – וכלוא היה יצחק בבית. **א"נ** כשיש בעיר שנים ושלושה צדיקים יהוד וההדר מרובה, כי אינו דומה זכות הרבים לזכות היחיד, פנה אחד מהם ודאי נחסר ההוד וההדר של אותו צדיק. (ילקוט האזובי)
- ע. עדינה (ספר הישר)
- פ. פלג המנחה התפלל ערבית מבעוד יום. כתבו התוס' – דקי"ל כר' יהודה דאמר עד פלג המנחה ניאח ויפה מנהג שלנו דאדרבה טוב להתפלל (ערבית) מבעוד יום קצת. (ברכות כו ב) **א"נ** התפלל מנחה ומיד ערבית. וזכר לדבר **וַיִּקְרַע בְּמִקְוָם וַיִּלְךָ שָׁם** בגמטריא (793) **במנחה וערבית**. (פענח רזא)*
- צ. צדק משמש בחודש השני וכן בחודש התשיעי והוא כוכב החיים, לבנה שהיא שביעית, והוא כוכב ממונה על החיים. וע"כ הנוולד בשביעי יחיה. לפי הסדר שצ"ם חנכ"ל [שבתאי צדק מאדים חמה כוכב לבנה] אבל כשיכנס שבשבתאי שהוא בחודש השמיני (במחזור השני) לפי שטבעו של שבתאי הוא קר ויבש שהוא טבע המיתה על כן הולד לא יחיה בשמיני כי ימית אותו בטבעו שהוא טבע המיתה. שבעה כוכבי לכת הללו שנים מהם טובים ומועילים מאד והם צדק ונוגה. שנים מהם מזיקים מאד והם שבתאי ומאדים. שנים מהם בעלי אורה והם חמה ולבנה, ונשאר כוכב שהוא אמצעי מזוג טוב עם הטובים ורע עם הרעים. (רבינו בחיי)*
- ק. קרובים היו ופסולים לעדות (כדאיאת בסנהדרין כו ב) – וזהו **אִין אִישׁ עֲמֻנּוּ** כשר להעיד. (פענח רזא) **א"נ** לבן בא לבדו בלי איש **וְלָבָן תַּקַּע אֶת אָזְנוֹ** היינו הכלבים שהיו עמו. ולכן אמר **אִין אִישׁ עֲמֻנּוּ** דקרובי יעקב ודאי לא יעידו לרעתו ואין איש יוכל להעיד לטובתו ולכן **אֵלֵימ עַד בִּינֵי וּבִינֵךְ**. (טעמא דקרא)
- ק. קרוב משפחה מצד האב נקרא 'עצמו' שהרי העצמות באות מכה האב, וקרוב משפחה מצד האם נקרא 'בשרו' שמכה האם מקבל עור ובשר. כדאיאת שלשה שותפין באדם הקב"ה ואביו ואמו. (נדה לא.) לבן היה קרוב ליעקב גם מצד אביו יצחק וגם מצד אמו רבקה. שהרי אברהם ונחור היו אחים. יעקב היה נכד אברהם, ולבן נכד נחור. נמצא שהיו בני דודים מצד האב. ואלו רבקה היתה אחות לבן, הרי שלבן הוא דוד יעקב מצד האם. (חידושי אגדות, פניני הגר"א)
- ר. רחל לבדה ענתה לפי שהיא היתה עיקרו של בית דתרי קלי לא משתמע ובהסכמת לאה וענתה עבור שתיהן. תרגום יונתן - וְאֶתְבַּת רַחֵל בְּאֶסְפְּמוֹתָא דְלֵאָה וְאֶמְרָן לִיהָ. (טעמא דקרא) ואיאת במדרש (ילקו"ש) למה מתה רחל תחילה? ר' יהודה אומר: מפני שדיברה בפני אחותה.*
- ש. שומר חנם פטור מגניבה ואבידה – אמר לבן אם יעקב יהא שומר חנם יהא פטור במקרה גניבה ואבידה, מוטב שיהא שומר שכר באופן שאתן לו שכר מועט ואז יתחייב בגניבה ואבידה, ונמצא כל ימיו עובדני חנם. וזהו **הָכִי אָחִי אִמָּה וַעֲבַדְתִּנִּי חָנָם**. (ילקוט האזובי)
- ת. תכלית הנישואין וסיבתן הוא יום המוות, לפי שהזיווג מזכיר לאדם את יום המיתה והוא צריך להעמיד תולדות תחתיו, כי לולא המוות לא היה צורך בזיווג. ואז צפה ברוח הקודש שלא תכנס עמו לקבורה. וכן איתא (ברכות לא.) **אָמְרוּ לִיהָ רַבָּנָן לִרְבִּי הֶמְנָנָא זֹסִי בְּהַלְוֵא דְמָר בְּרִיָּה דְרַבִּינָא: לִישְׁרֵי לָן מָר. אָמַר לְהוֹ: וַי לָן, דְמִיתָנּוּ. וַי לָן, דְמִיתָנּוּ. אָמְרֵי לִיהָ: אָנּוּ מָה נְעַבְרָךְ בְּתַרְךָ? אָמַר לְהוֹ: הִי תוֹרָה, וְהִי מְצָנָה דְמִגְנוּ עָלָן. (אזנים לתורה)**

מקורות / חידודין *

- א. **א"נ** לפי שיעקב היה בחיי אברהם שהיה עוסק בתורה והמצות והיה מחבבו ביותר, ומרוב חיבה היה קורא אותו בני, לכך קראו הקב"ה אביו, אבל יצחק שהיה אוהב עשיו הרשע יותר ממנו לא קרא הקב"ה אביו. (רבינו אפרים) **א"נ** ביצחק לא הזכיר אביך מפני שהוא אבי עשו ג"כ. או משום שיצא מארץ ישראל ואינו מכבודו אשר ענשו ע"ז במכירת יוסף ועשיו מכבדו לא הזכיר אביו ולכן בוישלח קאמר יעקב אלקי כו' אבי יצחק משום שחזר לארץ ישראל ללכת אל אביו. (משך חכמה)
- וכן **ויען לבן נייאמר אל יעקב הגנות בנתי והבנים בני** (לא יג) כתב רבינו חננאל ז"ל כוב לבן באמרו והבנים בני שהרי כשאמרו בני בנים הרי הם כבנים לא אמרו כן על בני בנות. (רבינו בחיי) וי"ל דלגבי לבן שהיה בן נח משפחת האם הוי משפחה לבן נח, אבל גבי יעקב שקיים תורה, משפחת אם אינה קרויה משפחה, לכן אינם כבנים. (מושב זקנים)
- א"נ** לפי שיעקב (לשיטת לבן) הינו עבד עברי שנמכר, וכתוב (שמות כא ד) **האשה וילדיה תהיה לאדניה**. (מושב זקנים) ומה שקנה העבד קנה רבו. (פענח רזא)
- ויאמר להם הַיְדַעְתֶּם אֵת לְבָן בֶּן נְחֹר וַיֹּאמְרוּ יָדַעְנוּ. (כט ה) הזכירו על שם זקנו ולא עלשם בתואל אביו – דבני בנים הרי הם כבנים. (רזא דמאיר)
- ג. **כיצד יעקב אבינו נשא שתי אחיות בחייהן?** כתב הרמב"ן – **ואשה אל אחתה לא תקח לצרר לגלות ערנותה עליה בחייה** (ויקרא יח יח). ובכאן יפרש הכתוב טעם האיסור יאמר שאינו ראוי שתקח אשה אל אחותה לצרור אותן זו לזו כי הן ראויות שתהיינה אוהבות זו את זו לא שתהיינה צרות ולא אמר כן באשה ובתה (בפסוק הקודם) ואשה ואמה (הלן כ יד) כי הנה שאר ואסורות אפילו לאחר מיתה. נמצא שהטעם שאסרו ב' אחיות שלא יבואו להתקנאות זה בזה, ורק בחייה שייך קנאה, אם כן ברחל ולאשה שהיו אוהבים מותר. (פרדס יוסף)
- ד. **מה ראתה לאה שלא הודתה עד עתה?** לפי שבג' לידות הראשונות ראתה שלושה רשעים יוצאים מהם, כשילדה את ראובן ראתה שיצא ממנו דתן ואבירם, שמעון ראתה זמרי בן סלוא, לוי ראתה קרח, אבל כשילדה את יהודה ראתה שיודה על מעשה תמר. (פענח רזא)
- ה. יעקב סיפר לרחל ששרה נפקדה על ידי שהכניסה צרה לתוך ביתה ועשתה גם היא כן. (ב"ר פע"א)
- י. חמ"א ניסין אהעבידו לייעקב בזמן דנפסק מן פירא דשבע. **ניסא קמא** אתקצרו שְׁעוּי דְיומָא וְטַמְע שְׁימְשָׁא בְּלָא אַשׁוּנְיָה מִן קָדָם דְּהָנָה דְּבִירָא מִתְחַמֵּד לְמַלְלָא עֲמִיה. **ניסא תניינא** אַרְבַּעַת אַבְנָיָא לְשׁוּי אִיסְדוּי אִשְׁכַּח וְהָהוּן צִפְרָא לְאַבְנָא קְדָא. **ניסא תלימאה** אַבְנָא דְהוּוּ כִל עֲדְרָא מִתְפַּשְׁוּי וּמְגַלְגְּלוּ לָהּ מְעִילוּי פִּם בִּירָא גְלָגַל יָתָה בְּתָא מִן דְּרַעוּי. **ניסא רביעאה** דְּשַׁפְּת בִּירָא וְסָלִיקוּ מִיָּא לְאַנְפוּי וְהָנָה טִיפָא כִל יוּמִין דְּהָנָה בְּתָרָן. **ניסא חמישאה** קִפְצַת אַרְעָא קוּמוּי וּבְהָהוּא יוּמָא דְנִפְקַ אֶזְל לְתָרָן. (תרגום יונתן) כתב רבינו בחיי - הלך לו ביום א' מבאר שבע עד חרן שיש שם מהלך ג' ימים. ולפי הענין הזה למדנו שתי קפיצות, האחת בלכתו מבאר שבע עד חרן שהלך שם ברצונו. והשנית למען לא יצטרך לטרוח ולשוב. וילך בגימטריא **בו ביום** (66) (בעה"ט)
- ל. **והנה רחל בתו בָּאָה גימטריא והנה רחל בת י"ד** (720), שהיתה אז בוגרת כדמשמע בסדר עולם. (רבינו אפרים)
- ח. **להם** בגימטריא ג' פעמים יהוה=78=3/26 שהם שלוש ספירות ראשונות כתר חכמה בינה הנמשך מהם בני חיי ומוזני. והוא מורה על ברכה שלימה. (מלאך הברית)
- ט. י"ל למה עשה כן שנראה במרמה ח"ו עושה הדבר והיה לו להניח הדבר שיהיה בידי שמים מאיליו ונ"ל בס"ד כי יעקב אע"ה ראה ברוה"ק שתלד הצאן עקודים נקודים וטלואים כאשר היה אח"כ וזה מוכרח להיות מאיליו בנס לכך עשה המקלות כדי שיהיה הנס קרוב לטבע שאין רצונו להנות ממעשה נסים. (ב.א.ה. דרושים)
- נ. כתב החיד"א – הסימנים שמסר יעקב לרחל היו שתיגע רחל בבוהן רגלו הימנית, ובוהן ידו הימנית, ותנוך אזנו הימנית. (מדבר קדמות ז ב בשם חסד לאברהם)
- פ. כתב התורת חיים – נראה דהיינו הא דתיקן יעקב תפלת ערבית באותה שעה ולא תיקנה קודם לכן, דשמא נאנס ולא התפלל מנחה, לפי ששקעה עליו החמה שלא בעונתה וקיימא לן מי שנאנס ולא התפלל מתפלל שתיים. הראשונה לשם חובה והשנייה לתשלומין, לכן עמד ותיקן תפילת ערבית והתפלל אותה שתיים. (חולין צא)
- צ. והנני מזכיר לך **טעם הנולדים לשבעה שהם חיים והנולדים לשמונה מתים**. דע כל אחד ואחד משבעה כוכבי לכת משמש חדש אחד, וסודרם ג"כ שצ"ם חנכ"ל. אבל סדר הבריאה הוא חל"ם כצנ"ש לשבעה ימי בראשית. והסדר הזה של חדשי העבור שבתאי משמש חדש ראשון, וצדק חדש שני, וכן בכלם עד לבנה שהיא שביעית, והוא כוכב ממונה על החיים. וע"כ הנולד בשביעי יחיה. אבל כשינס בשבתאי שהוא חזור חלילה והוא שמיני לפי שטבעו של שבתאי קר ויבש שהוא טבע המיתה על כן אין הולד חי בשמיני כי ימית אותו בטבעו שהוא טבע המיתה, ויחזיר אותו טפה כשם שהיה בו מתחילה. אבל כשיעבור השמיני יכנס בתשיעי שהוא צדק והוא כוכב החיים והטוב או יחיה. והנה רוב הנולדים הם לט' חדשים והם לכוכב צדק שהוא התשיעי בחזרת חלילה, ויש נולדים לעשרה חדשים והם למאדים, ויש נולדים ל"א חדשים והם לחמה. ורז"ל אמרו עובדא הוה ברבא תוספאה דאשתי ולד עד תריסר ירחי שתא ואכשריה, כלומר שאע"פ שלא היה בעלה מצוי עמה אעפ"כ הכשירו ולא החזיקו אותו בחזקת מזמור אלא בחזקת כשר, דכל זמן דלא עברו עדיין י"ב חדש אמרינן רוב בעילות הלך אחר הבעל שלפעמים הולד שוהה י"ב חדש. ודע כי שבעה כוכבי לכת הללו השנים מהם טובים ומועילים מאד והם צדק ונוגה. והשנים מהם מזיקים מאד והם שבתאי ומאדים. והשנים מהם בעלי אורה והם חמה ולבנה, ונשאר כוכב שהוא אמצעי מזוג טוב עם הטובים ורע עם הרעים. (רבינו בחיי - בראשית כט לב)
- ר. והרד"ק פירש - ורחל היתה ראשונה למענה, כי היתה אוהבת את יעקב מאד, כמו שהוא היה אוהב אותה. והבאר מים חיים פירש - פירוש שהיו שניהם עונות כאחת שלא כדרך אלו הממתקים סוד יחד שנותנים דעתם ומחשבתם תחילה להתישב ולהתיעץ מה נעשה, ואחד אומר כך ואחד אומר כך עד שנגמר בפי שניהם את המעשה אשר יעשו ולא כן הם כי שניהם כאחת ענו ואמרו בלשון אחד ודברים אחדים ותשובה גמורה לא בדרך עצה להתיעץ עוד כי אם תשובה גמורה ובוזה ידע כי ודאי מאת ה' היתה זאת והיא נפלאה בעינינו וזה אומרו ותען רחל ולא ותאמרנה לו שניהם כאחת ענו ואמרו התשובה שלא בדרך העצה כאמור. **העוד לנו חלק ונחלה בבית אבינו**. **א"נ** הקדימה רחל ללאה כבר ידוע מה שאמרו במ"ר. וי"ל עוד שהיא נרגשה ביותר מהזכרת הנדר באשר היא עיקר אשתו ובאמת מתה תחלה ואולי מפני איחור הנדר שנתבקרה פנקסו של יעקב ע"ז כדאיתא במ"ר פ' פ"א. (העמק דבר)
- מדרש שכל טוב** - כשם שבקריאה רחל חלילה, כך בענייה רחל תחלה, ולמה כתיב ותען לשון יחידה, א"ר יוסי ראית מימך אדם קורא לשמעון, וראובן עונה אותו, אלא לרחל קרא ורחל ענתה אותו, אלא שלא הודית לדברי רחל, שנאמר ותאמרנה לו העוד לנו. ה' פתחה ונחטרת לשון תימה, כלומר וכי יש לנו עוד חלק ונחלה בבית אבינו, שנעמד כאן ונצפה לירש מנכסיו
- ת. **אמר להו: ני לן דמיתנן, ני לן דמיתנן**. נראה לי בס"ד כפל הלשון על עונש חטא האדם עצמו, ועל עונש חטא אחרים שנתפס בו מדין ערבות, גם ב' פעמים ווי [22] בגימטריא דם [44], והם אותיות דם דאדם' כשהם לבדם בהסתלקות האל"ף הרומז לאחדות, ורומז גם כן לאילוף התורה, שאם יתחבר האל"ף יהיו אותיות אדם שלמים ויסתלק הווי, ואמר להם ה' תוך ה' נהי מצנה הרמוזה באל"ף, נהי מצנה שגם הם רמוזים באל"ף, כי כולם נכללו בעשרת הדברות שמתחילים באל"ף. (בן יהוידע – ברכות לא.)
- לכאורה, הרי רב המנונא נתבקש לשיר כדי לשמח חתן וכלה, מדוע אם כן הזכיר להם את יום המיתה - דבר המביא לידי עצבות? יש שתרצו, כי הזכרת יום המיתה אצל חז"ל לא הביאה עליהם עצבות. להיפך, היו שמחים כאשר נזכרו ביום זה, כדכתיב (משלי לא כה) **נתשחק ליום אחרון**. כי אין שמחה כהתרת הספקות ואין מקום להכרת האמת כמו יום המיתה. כאשר הזכיר רב המנונא את יום המיתה נזכרו בתכלית האדם ושמוחו. **א"נ** חכמים ביקשו ממנו שישיר להם וישמח אותם. אמר להם: **ווי לן דמיתנן**, כלומר: אם רוצים אתם לשמוח, עליכם לא להסיח דעת מיום המיתה ועם זאת לשמוח. אם תצליחו לעשות זאת, סימן הוא ששמחתכם היא אמיתית. אולם אם שמחתכם תתאפשר רק מתוך התעלמות מיום המיתה, אין זו שמחה כי אם הוללות.

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת
 התשובות אינם להלכה למעשה, הערות והארות יתקבלו בברכה
לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל
 לקבלת העלוך במייל ניתן לפנות לכתובת ramnadlan018@gmail.com